

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ЧННІПБ ЗУНУ

Надія КУЛЬЧИЦЬКА

29 08 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ

29 08 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Психодіагностика»
ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність – 053 Психологія
спеціалізація – Психологія
освітньо-професійна програма – Психологія

кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції, год.	Практ. зан. год.	ІРС, год.	Тренінг, год.	СРС, год.	Разом, год.	Екзамен (сем.)
Денна	2	4	30	30	4	8	78	150	4
Заочна	2	4	8	4	-	-	138	150	4

Чортків – ЗУНУ
2025

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 11 від 26.06.2024 р.).

Робочу програму склала к. псих. н., доцент Галина ЮРКЕВИЧ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін (протокол №1 від 26.08.2025р.)

Завідувач кафедри Людмила ДЕРМАНСЬКА

Гарант ОПП Тетяна ГРИЦІВ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Психодіагностика»

1. Опис дисципліни «Психодіагностика»

Дисципліна «Психодіагностика»	Галузь знань, спеціальність, ОПП, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5	галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки	Статус дисципліни обов'язкова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 5	спеціальність 053 – «Психологія» освітньо-професійна програма «Психологія»	Рік підготовки <i>Денна – 2</i> <i>Заочна – 2</i> Семестр: <i>Денна – 4</i> <i>Заочна – 4</i>
Кількість змістових модулів – 3	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота: <i>Денна – 78 год.</i> <i>Заочна – 138 год.</i> Тренінг – 8 год. Індивідуальна робота: <i>Денна – 4 год.</i>
Тижневих годин – 10 з них аудиторних – 4,8		Вид підсумкового контролю – <i>екзамен</i>

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Психодіагностика»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Мета даного курсу – забезпечити студентів ефективним інструментом для самопізнання та вивчення інших людей, забезпечення системи психологічних знань та формування практичних вмінь проведення психодіагностичного обстеження як складової професійної діяльності психолога. Для психолога це – один із основних факторів успіху в професійній діяльності.

Все більше людей сьогодні потребують консультативної допомоги психологів та психіатрів. Це пов'язано, насамперед, з ускладненням взаємовідносин. На психічне здоров'я негативно впливають: зростаюча між людська ізоляція на фоні надлишкової інформації; послаблення сім'ї; інтенсифікація нервово-психічної діяльності; часте вживання заспокійливих, снотворних засобів, алкоголю, наркотиків та ін.; підвищення залежності людини від засобів масової інформації, які діють на велику кількість людей шляхом переконання та навіювання; від суспільної машини, в якій людина відчуває себе “маленьким гвинтиком, безсилим та підкореним”.

Завдання вивчення дисципліни.

Завдання курсу – формування системи знань щодо психодіагностики як науки, забезпечення теоретичної підготовки майбутніх спеціалістів; пізнання людиною своєї психіки,

навчити студентів самостійно робити вибір, мислити критично та творчо відноситися до різноманітних думок, бути спроможним до розумного компромісу.

Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій. СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Передумови для вивчення дисципліни

Набуття студентами компетентності з курсу можливе за актуалізації їхніх знань з дисциплін «Загальна психологія», «Соціально-психологічний практикум».

Результати навчання:

ПРН5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПРН6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПРН12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника.

3. Програма навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1

Психодіагностика як наука і професійна практика

Тема 1. Предмет, завдання, підходи та основні поняття сучасної психодіагностики.

Психодіагностика як наука і практика постановки психологічного діагнозу. Теоретична психодіагностика як наукова сфера розробки методів розпізнавання індивідуально-психологічних особливостей людини. Практична психодіагностика як система використання методів і процедур, що забезпечує розпізнавання індивідуально-психологічних особливостей і постановку психологічного діагнозу. Поняття про психодіагностичний метод та його три основні підходи – об'єктивний, суб'єктивний, проєктивний. Система вимог до постановки психологічного діагнозу. Поняття про психодіагностичне обстеження та його три основних етапи: а) збір даних, б) перероблення та інтерпретація одержаних результатів, в) вироблення рішення – діагнозу і прогнозу.

Психологічний діагноз як кінцевий результат діяльності професійного психодіагноста та його предмет. Чотири рівні постановки психологічного діагнозу: 1) симпатичний або емпіричний (ненауковий); 2) етіологічний, 3) типологічний, 4) соціально-культурно-психологічний. Завдання психодіагностики як наукової технології. Її місце у системі суспільно-гуманітарного знання і сфери конструктивного соціокультурного використання.

Тема 2. Сутність, принципи та основні методи професійної психодіагностики.

Клінічна, професійна і шкільна сфери професійної діагностики. Психологічний діагноз у широкому і вузькому витлумаченні. Профпсихо – діагностика як функціональна єдність двох сторін – наукової і практичної.

Система психодіагностичних знань, умінь, норм і цінностей у роботі професійного психолога.

Психологічний експеримент як зв'язуюча ланка між теорією і практикою діагностування. Три головних принципи проф – психодіагностики: а) практико-суб'єктної спрямованості, б) системного опису об'єкта, в) комплексного застосування різних методів дослідження.

Методи групової та індивідуальної психодіагностики: спостереження, інтерв'ю, анкетування, оцінкових класифікацій (рейтинга), соціометрії, аналізу продуктів діяльності, методутестів. Умови ефективного вибору та використання психологічних тестів. Методичне забезпечення тестування: керівництво до тесту, інструкція, стимульний матеріал, реєстраційний бланк, "ключі" і шаблони для оцінки відповідей. Рекомендації щодо добору комплекта психодіагностичних методик.

Тема 3. Класифікація психодіагностичних процедур і ситуацій сутність диференціальної психометрії.

Тести інтелекту окремих рис характеру та особистісні опитувальники. Вербальні і невербальні психодіагностичні методики. Об'єктивні тести, стандартизовані самозвіти (тести-опитувальники, відкриті опитувальники, шкальні техніки, індивідуально-зорієнтовані процедури), діалогічні техніки (бесіди, інтерв'ю, діагностичні ігри), психофізіологічні або апаратурні методики. Вплив психодіагноста на результати обстеження, експертизи. Класифікація психодіагностичних ситуацій залежно від умов та особливостей використання одержаних даних. Послідовність проведення психодіагностичного обстеження. Комп'ютерне тестування.

Психометрія загальна і диференціальна. Дві групи категорій психодіагностичних методів: а) стандартизовані, вимірювальні методи – "тести", б) експертні, або методи розуміння, клінічні. Загальні психометричні вимоги до психодіагностичних методів. Норми і нормативні дані у психодіагностиці. Поняття про стандартизацію, надійність і валідність інструмента вимірювання. Обсяг і репрезентативність вибірки обстежуваних.

Тема 4. Професійна етика у системі психодіагностичної роботи.

Соціально-етичні норми професійної етики фахівців із психодіагностики. Загально етичні принципи психодіагностичного обстеження та їх змістова характеристика. Принцип наукової обґрунтованості психодіагностичних методик. Принцип не нанесення шкоди. Принцип відкритості результатів психодіагностування. Принцип ефективності очікуваних практичних результатів та дієвості прогнозу. Конфіденційність психодіагностичної інформації. Основні вимоги до розробників тестів. Система вимог до психолога-користувача і до спеціалістів-непсихологів.

Кваліфікаційні вимоги до користувачів психологічних тестів. Значення теоретичної, методологічної, проектної та експериментальної видів роботи в діяльності практичного психолога-діагноста. Важливість досконалого знання конкретної психодіагностичної роботи. Обмеження на розповсюдження психодіагностичного інструментарію. Поняття про професійну таємницю.

Змістовий модуль 2

Тема 5. Психологічні тести, процес тестування і стандартні вимоги до них.

Наукове визначення тесту. Тестовий метод як окремий різновид експериментального методу. Складові частини тесту і вимоги до них. Поняття тестової задачі. Види психологічних тестів та сфери їх застосування. Основні вимоги до психодіагностичних тестів. Керівництво до тесту та вимоги до інформації, що міститься в ньому. Розумовий вік людини, коефіцієнт інтелектуальності – IQ, шкальні оцінки. Вимога адаптації тесту до нових соціокультурних умов. Проблема психодіагностичного критерію. Технологія нормування тестових результатів. Нормальна крива розподілу, процентні і стандартні оцінки. Соціально-психологічний і соціокультурний нормативи. Стандартні вимоги до надійності і валідності тесту. Сертифіковані методики (у т. ч. тести).

Організація і проведення тестування. Правила тестового обстеження. Тестування у режимі діалогу. Тестовий діалог. Ретестування. Відомості про процедуру обробки та інтерпретації тестових результатів. Письмова та усна форми презентації результатів обстежування, їх адекватне пред'явлення клієнту чи обстежуваному.

Тема6. З історії психологічної діагностики.

Передісторія винайдення психодіагностичних методів. Ідея психологічного тестування в ретроспективі. Тест як випробування, перевірка, проба. Експериментальна психологічна лабораторія В. Вунда як перехід від якісних методів діагностування до кількісних (друга половина XIX століття). Антропометрична лабораторія Ф. Гальтона та її психометричні експерименти (1877–85 роки). Контрольні завдання Дж. Кеттела (1890 рік). Криза психології на зламі XIX і XX століть та нові вимоги до якості психодіагностичних методів.

Перший статистично обґрунтований тест інтелекту А.Біне–Сімона. Соціометричний тест Я. Морено (20-і роки XX століття). Перша проєктивна методика (тест словесних асоціацій) К.Г. Юнга (1904 – 05 роки). Тріумф проєктивної психодіагностики після виходу у світ книги Г. Роршаха “Психодіагностика” (1921 рік). Історія виникнення і вдосконалення Тематичного аперцептивного тесту (від 1935 року до наших днів). Застосування контент-аналізу як психодіагностичної процедури, починаючи з 20-х років минулого століття. Сучасний стан психодіагностики.

Тема7. Психодіагностика рис характеру і властивостей особистості.

Поняття про базові особистості і як описові змінні діагностування.

Класифікація рис особи залежно від трьох рівнів психічної регуляції поведінки. Одновимірні діагностичні системи, їх прогностична еквівалентність і теоретична релевантність. Класи рис діагностування як система шкал. Поняття про профіль особистості. Психодіагностика темперамента, тобто конституційний диспозицій. Вимірювання соціально зумовлених диспозицій. Ознайомлення із змістом профільних чинників тесту-опитувальника 16 PF Р. Кеттела.

Аналітично-синтетичний підхід до обробки результатів тестування. Тест-опитувальник особистісної адаптованості А.В. Фурмана, його теоретико-методологічні засади, процедура, кількісна обробка результатів та інтерпретація даних. Тест- опитувальник Г. Айзенка, його теоретична концепція, процедура, кількісний і якісний аналіз результатів обстеження. Проєктивна методика дослідження особистості “Пізнай свій характер” як діагностичний засіб психологічного пізнання внутрішнього світу людини, її хвилювань, почуттів, думок, очікувань, бажань.

Тема8. Психодіагностика мотивації, емоцій та психодуховних станів.

Залежність діагностики темпераменту і характеру від аналізу мотивації людини. Потреба, мотив, мотивація, полімотивація. Узагальненість як специфічність предметного змісту мотива. Індикатори мотивації та її кількісна і якісна характеристика. Прямі методи психодіагностики потребо-мотиваційної сфери особистості. Особистісні опитувальники для вимірювання мотивації. Вимірювання мотивації досягнень і мотива уникнути невдачі. Динамічна сторона мотивації і темперамент, змістовна сторона і характер. Методика “Спрямованість особистості”, її процедура, кількісний і якісний аналіз результатів. Методика “Потреба в досягненні”, її концептуальні засади, процедура, кількісні підрахунки та якісний психологічний аналіз одержаних даних.

Інтегральна самооцінка особистості на предмет її ситуативності чи постійності. Шкала реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності Ч.Д. Спілберга – Ю.Л. Ханіна, її теоретична концепція, процедура, кількісний і якісний аналіз результатів. Тривожність як особистісна властивість і тривога як психічний стан. “Самовідчуття даного моменту” і “звичне самовідчуття”. Самооцінка емпатійних здібностей людини як її спроможність співпереживати іншим, розуміючи і передбачаючи їхній душевний стан. Диференціальні шкали емоцій К. Ізарда та їх психодіагностичні можливості.

Змістовий модуль 3

Тема9. Психодіагностика міжособистісних взаємовідносин.

Людина у світі соціальних взаємостосунків. Систематика методик психодіагностування міжособистісних взаємин та її критеріальні засади: а) на підґрунті об’єкта (діагностика відношень між групами, внутрішньо групових процесів, діадних взаємодій тощо); б) на основі завдань, які розв’язуються дослідником (з’ясування групової

згуртованості, сумісності, взаємодопомоги та ін.); в) на специфіці структурних особливостей відібраних методик (опитувальники, проєктивні методики, соціометрія і т. ін.); г) на підвалинах вихідної точки відліку діагностування (методика суб'єктивних переваг, пізнання особистісних характеристик учасника спілкування, схарактеризування суб'єктивного відображення міжособистісних взаємостосунків тощо). Вибір методик чи категорій методик залежно від дослідницьких завдань та психологічного рівня їх розв'язання (емпірична взаємодія, особистісні параметри учасників інтеракції, суб'єктивне відображення соціальної ситуації).

Соціометричний тест Дж. Морено та його модифікації. Поняття про індивідуальний соціометричний статус індивіда (лідер, відторгнутий, ізольований). Аутосоціометричні методики. Аутосоціограма та аутосоціоматриці. Методики опосередкованої оцінки міжособистісних взаємостосунків. Особистісний простір і його категорії. Символічне моделювання міжособових ситуацій. Методики спостереження та експертної оцінки інтерпретації. Ситуаційні жести. Діагностика міжособистісних ставлень індивіда. Методика Т. Лірі, її суть, процедура, кількісна і якісна обробка результатів. Чотири рівні організації міжособистісних взаємин людини та їх системне психодіагностичне пояснення.

Тема 10. Психодіагностика свідомості і самосвідомості.

Поняття про репертуарні особистісні тести. Номотетичний підхід у психодіагностиці як орієнтація на загальне-універсальне, типове. Ідеографічний підхід у психодіагностиці як орієнтація на опис особистості у вигляді особливої унікальної цілісності. Психодіагностика індивідної свідомості. Психосмислова сфера особистості та її розвиток. Експериментальна психосемантика як концепція і метод. Принципи техніки репертуарних решіток: біполярності конструктора, індивідуальності, діапазону застосування. Відмінність конструктора від концепта. Вибір досліджуваної сфери, її елементів і меж, способу (методу) актуалізації “викликання” конструкторів, процедури, способу заповнення та аналізу решіток.

Процес самосвідомості, умови, засоби і результати його перебігу. Я-концепція як інтегральна характеристика самосвідомості. Два аспекти Я-образу-знання про себе і самоставлення. Спрямованість до самосвідомості і феномен прагнення соціальної бажаності та стратегії самоподання. Суть самопрезентаційної концепції. Рівнева будова самосвідомості (біологічний індивід, соціальний індивід, особистість). Активний захист особистістю свого самоставлення. Опитувальник самоставлення В.В. Століна, його інструкція, шкали психодіагностичного вимірювання. Глобальне самоставлення. Методика вимірювання локусу контролю Дж. Роттера. Інтернальний та екстернальний типи локалізації контролю над значущими для людини подіями. Опитувальник суб'єктивної локалізації контролю, формат його шкали, кількісна і якісна обробка результатів.

Тема 11. Психодіагностика здібностей і креативності.

Психологічна концепція здібностей. Спроможності й обдарованість. Загальні і спеціальні здібності. Інтелект, його функції, структура і формовияви. Тести загальних здібностей: ДАТ, Амтхауера, 100 задач. Індекс здатності до навчання. Інструкція, первинна і вторинна обробка результатів тестування. IQ – коефіцієнт інтелектуальності. Словесно-логічне та абстрактне мислення. Прогресивні матриці Дж. Равена, технологія проведення тестового обстеження, обробка результатів тестування, їх інтерпретація та якісний аналіз.

Творчість та інтелект. Креативність як інтегральна характеристика творчих здібностей людини. Тести креативності та їх концептуальне підґрунтя. Тести креативності. Діагностика невербальної креативності за тестом П. Торренса “Завершення картинок”: умови проведення, інструкція, обробка результатів тестування. Тести креативності Дж. Гілфорда, процедура їх проведення та аналіз результатів. Тест креативності Гетзельса і Джексона на генерування варіантів значень слів.

Тема 12. Розвивальна (проблемно-ситуативна) психодіагностика.

Психологічна грамотність соціального працівника та її ознаки. Практична психологія як сфера вітакультурного збагачення соціальних взаємостосунків. Задачна організація соціального життя людини. Категорійна матриця задачі як системи. Задачна структура

проблемної ситуації. Типи психолого-педагогічних задач (учбові, навчальні, виховні, освітні) та їх сутнісні характеристики. Психологічна структура освітньої задачі. Чотири етапи процесу розв'язування освітніх проблемних задач – аналітичний, проектний, виконавчий, рефлексивний. Принципи наукового проектування проблемно-ситуативних тестів.

Тест “Хто підніме папірець?”, його інструкція, стимульний матеріал, бланк відповідей, процедура виконання. Обробка і нормування результатів тестування: первинне кількісне підрахування суми набраних балів кожним учасником, використання процентильної та тенаймової шкал для нормування отриманих даних, стандартизація тестових оцінок та створення класифікації показників культурно-психологічної грамотності обстежуваних. Застосування розвивально-діагностичної методики у системах фундаментального, кроскультурного та лонгітюдного соціально-психологічного експериментів. Психологічний аналіз виходів-розв'язків із тестових проблемних ситуацій та якісний опис результатів діагностичного обстеження.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни “Психодіагностика” Денна форма навчання

Тема	Кількість годин					
	Лекції	Практ. заняття	СРС	ІРС	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Предмет, завдання, підходи та основні поняття сучасної психодіагностики.	2	2	6	-	2	Поточне опитування рефлексивне тестування
Тема 2. Сутність, принципи та основні методи Професійної психодіагностики.	2	2	7	-		
Тема 3. Класифікація психодіагностичних Процедур і ситуацій, сутність диференціальної психометрії.	4	4	6	1		
Тема 4. Професійна етика у системі Психодіагностичної роботи.	2	2	7	-		
Змістовий модуль 2						
Тема 5. Психологічні тести, процес Тестування і стандартні вимоги до них.	2	2	6	1	3	Поточне опитування рефлексивне тестування
Тема 6. Історія психологічної діагностики.	2	2	7	-		
Тема 7. Психодіагностика рис характеру і Властивостей особистості.	4	4	6	-		
Тема 8. Психодіагностика мотивації, емоцій Та психодуховних станів.	2	2	7	-		
Змістовий модуль 3						
Тема 9. Психодіагностика міжособистісних взаємовідносин	2	2	6	-	3	Поточне опитування рефлексивне тестування
Тема 10. Психодіагностика свідомості і самосвідомості.	4	4	7	1		
Тема 11. Психодіагностика здібностей і креативності.	2	2	6	-		
Тема 12. Розвивальна (проблемно-ситуативна) психодіагностика.	2	2	7	1		
Разом:	30	30	78	4	8	

Заочна форма навчання

Тема	Кількість годин		
	Лекції	Практичні	Самостійна робота
Змістовий модуль 1			
Тема 1. Предмет, завдання, підходи та основні поняття Сучасної психодіагностики.			11
Тема 2. Сутність, принципи та основні методи професійної психодіагностики.	2		12
Тема 3. Класифікація психодіагностичних процедурі ситуацій, сутність диференціальної психометрії.		2	11
Тема 4. Професійна етика у системі психодіагностичної роботи.			12
Змістовий модуль 2			
Тема 5. Психологічні тести, процес тестування і стандартні вимоги до них.	2	1	11
Тема 6. Історія психологічної діагностики.			12
Тема 7. Психодіагностика рис характеру і властивостей особистості.			11
Тема 8. Психодіагностика мотивації, емоцій та психодуховних станів.			12
Змістовий модуль 3			
Тема 9. Психодіагностика міжособистісних взаємовідносин	2		11
Тема 10. Психодіагностика свідомості і самосвідомості.			12
Тема 11. Психодіагностика здібностей і креативності.			11
Тема 12. Розвивальна (проблемно-ситуативна) психодіагностика.	2	1	12
Разом:	8	4	138

5. Тематика практичних занять з дисципліни «Психодіагностика» Денна форма навчання

Практичне заняття № 1

Тема 1. Предмет, завдання, підходи та основні поняття сучасної психодіагностики.

Мета: Сформулювати уявлення про психодіагностику як науку і практику постановки психологічного діагнозу та наукову сферу розробки методів розпізнавання ІПО людини.

Питання до обговорення:

1. Психодіагностика як наука і практика постановки психологічного діагнозу.
2. Поняття про психодіагностичний метод та його три основні підходи – об'єктивний, суб'єктивний, проектний. Система вимог до постановки психологічного діагнозу. Поняття про психодіагностичне обстеження та його три основних етапи: а) збір даних, б) перероблення та інтерпретація одержаних результатів, в) вироблення рішення – діагнозу і прогнозу.
3. Психологічний діагноз як кінцевий результат діяльності професійного психодіагноста та його предмет. Чотири рівні постановки психологічного діагнозу: 1) симпатичний або емпіричний (ненауковий); 2) етіологічний, 3) типологічний, 4) соціально-культурно-психологічний.
4. Завдання психодіагностики як наукової технології. Її місце у системі суспільно-гуманітарного знання і сфері конструктивного соціокультурного використання.

Практичне заняття №2

Тема 2. Сутність, принципи та основні методи професійної психодіагностики.

Мета: Осмислити систему психодіагностичного знання у роботі професійного психолога та соціального працівника.

Питання для обговорення:

1. Профпсихо–діагностика як функціональна єдність двох сторін–наукової і практичної.
2. Психологічний експеримент як зв'язуюча ланка між теорією і практикою діагностування. Три головних принципах проф – психодіагностики: а) практико-суб'єктної спрямованості, б) системного опису об'єкта, в) комплексного застосування різних методів дослідження.
3. Методи групової та індивідуальної психодіагностики: спостереження, інтерв'ю, анкетування, оцінкових класифікацій (рейтинга), соціометрії, аналізу продуктів діяльності, методу тестів.
4. Рекомендації щодо добору комплекта психодіагностичних методик.

Практичне заняття №3-4

Тема 3. Класифікація психодіагностичних процедур і ситуацій, сутність диференціальної психометрії.

Мета: Сформувати елементи професійної технокультури щодо запровадження психодіагностичних процедур і ситуацій.

Питання для обговорення:

1. Тести інтелекту окремих рис характеру та особистісні опитувальники. Вербальні і невербальні психодіагностичні методики.
2. Об'єктивні тести, стандартизовані самозвіти (тести-опитувальники, відкриті опитувальники, шкальні техніки, індивідуально зорієнтовані процедури), діалогічні техніки (бесіди, інтерв'ю, діагностичні ігри), психофізіологічні або апаратні методики.
3. Вплив психодіагноста на результати обстеження, експертизи. Класифікація психодіагностичних ситуацій залежно від умов та особливостей використання одержаних даних.
4. Послідовність проведення психодіагностичного обстеження. Комп'ютерне тестування. Психометрія загальна і диференціальна.
5. Загальні психометричні вимоги до психодіагностичних методів.

Практичне заняття №5

Тема 4. Професійна етика у системі психодіагностичної роботи.

Мета: Забезпечити прийняття соціально-етичних норм професії фахівця з психодіагностики.

Питання для обговорення:

1. Загальноетичні принципи психодіагностичного обстеження та їх змістова характеристика.
2. Принцип наукової обґрунтованості психодіагностичних методик.
3. Принцип не нанесення шкоди.
4. Принцип відкритості результатів психодіагностування.
5. Принцип ефективності очікуваних практичних результатів та дієвості прогнозу.
6. Конфіденційність психодіагностичної інформації.
7. Система вимог до психолога-користувача і до спеціалістів-непсихологів.

Практичне заняття №6

Тема 5. Психологічні тести, процес тестування і стандартні вимоги до них.

Мета: Забезпечити прийняття соціально-психологічних і соціокультурних нормативів щодо організації та проведення процесу тестування.

Питання для обговорення:

1. Тестовий метод як окремий різновид експериментального методу.
2. Поняття тестової задачі.
3. Види психологічних тестів та сфера їх застосування. Основні вимоги до психодіагностичних тестів.
4. Проблема психодіагностичного критерію. Технологія нормування тестових результатів.
5. Соціально-психологічний і соціокультурний нормативи. Стандартні вимоги до надійності і валідності тесту.
6. Організація і проведення тестування.

Практичне заняття №7

Тема 6. З історії психологічної діагностики.

Мета: Забезпечити осмислення ідей психологічного тестування в історичній ретроспективі.

Питання для обговорення:

1. Передісторія винайдення психодіагностичних методів.
2. Експериментальна психологічна лабораторія В.Вунда як перехід від якісних методів діагностування до кількісних.
3. Криза психології на зламі XIX і XX століть та нові вимоги до якості психодіагностичних методів.
4. Сучасний стан психодіагностики.

Практичне заняття №8-9

Тема 7. Психодіагностика рис характеру і властивостей особистості.

Мета: Забезпечити готовність до професійної психодіагностичної роботи у системі особистісної психодіагностики.

Питання для обговорення:

1. Поняття про базові особистості як описові змінні діагностування.
2. Одновимірні діагностичні системи, їх прогностична еквівалентність і теоретична релевантність.
3. Поняття про профіль особистості.
4. Психодіагностика темпераменту.
5. Проективні методики дослідження особистості.

Практичне заняття №10

Тема 8. Психодіагностика мотивації, емоцій та психодуховних станів.

Мета: Забезпечити концептуалізацію процесу психодіагностики мотивації та емоцій людини.

Питання для обговорення:

1. Потреба, мотив, мотивація, полімотивація. Індикатори мотивації та її кількісна і якісна характеристика. Прямі методи психодіагностики потребо-мотиваційної сфери особистості.
2. Особистісні опитувальники для вимірювання мотивації.
3. Інтегральна самооцінка особистості на предмет її ситуативності і постійності.
4. Диференціальні шкали емоцій К.Ізарда та їх психодіагностичні можливості.

Практичне заняття №11

Тема9.Психодіагностика міжособистісних взаємовідносин.

Мета: Забезпечити систематику методик психодіагностування міжособистісних взаємин та її критеріальні засади.

Питання для обговорення:

1. Проблема вибору методик чикатегорій методик залежно від дослідницьких завдань та психологічного рівня їх розв'язання (емпірична взаємодія, особистісні параметри учасників інтеракції, суб'єктивне відображення соціальної ситуації).
2. Поняття про індивідуальний соціометричний статус індивіда.
3. Особистісний простір і його категорії. Символічне моделювання міжособових ситуацій.

Практичне заняття № 12-13

Тема10.Психодіагностика свідомості і самосвідомості.

Мета: Забезпечити мотивацію психодіагностичного занурення у психосмислову сферу особистості та її розвиток.

Питання для обговорення:

1. Номотетичний підхід до психодіагностики як орієнтація на загальне-універсальне, типове.
2. Ідеографічний підхід до психодіагностики як орієнтація на опис особистості у вигляді особливої унікальної цілісності.
3. Психодіагностика індивідуальної свідомості.
4. Психосмислова сфера особистості, експериментальна психосемантика як концепція і метод.
5. Процес самосвідомості, умови, засоби і результати його перебігу. Я-концепція як інтегральна характеристика самосвідомості. Опитувальник самоствердження В.В. Століна, його інструкція, шкали психодіагностичного вимірювання.

Практичне заняття №14

Тема11.Психодіагностика здібностей і креативності.

Мета: Забезпечити психодіагностичне витлумачення креативності як інтегральної характеристики творчих здібностей людини.

Питання для обговорення:

1. Інтелект, його функції, структура і формовияви. Тести загальних здібностей.
2. Прогресивні матриці Дж.Равена, технологія проведення тестового обстеження, обробка результатів тестування, їх інтерпретація та якісний аналіз.
3. Творчість та інтелект. Тести креативності та їх концептуальне підґрунтя.

Практичне заняття №15

Тема12.Розвивальна (проблемно-ситуативна) психодіагностика.

Мета: Осмислення принципів наукового проектування проблемно-ситуативних тестів

Питання для обговорення:

1. Психологічна грамотність соціального працівника та її ознаки.
2. Практична психологія як сфера вітакультурного збагачення соціальних взаємостосунків.
3. Застосування розвивально-діагностичної методики у системах фундаментального, культурного та лонгітюдного соціально-психологічного експериментів.

Заочна форма навчання Практичне заняття №1

Тема: Класифікація психодіагностичних процедур і ситуацій, сутність диференціальної психометрії.

Мета: Сформувати елементи професійної технокультури щодо запровадження психодіагностичних процедур і ситуацій.

Питання для обговорення:

6. Тести інтелекту окремих рис характеру та особистісні опитувальники. Вербальні і невербальні психодіагностичні методики.
7. Об'єктивні тести, стандартизовані самозвіти (тести-опитувальники, відкриті опитувальники, шкальні техніки, індивідуально зорієнтовані процедури), діалогічні техніки (бесіди, інтер'ю, діагностичні ігри), психофізіологічні або апаратурні методики.
8. Вплив психодіагноста на результати обстеження, експертизи. Класифікація психодіагностичних ситуацій залежно від умов та особливостей використання одержаних даних.
9. Послідовність проведення психодіагностичного обстеження. Комп'ютерне тестування. Психометрія загальна і диференціальна.
10. Загальні психометричні вимоги до психодіагностичних методів.

Практичне заняття №2

Тема: Психологічні тести, процес тестування і стандартні вимоги до них.

Мета: Забезпечити прийняття соціально-психологічних і соціокультурних нормативів щодо організації та проведення процесу тестування.

Питання для обговорення:

1. Тестовий метод як окремий різновид експериментального методу.
2. Поняття тестової задачі.
3. Види психологічних тестів та сфера їх застосування. Основні вимоги до психодіагностичних тестів.
4. Проблема психодіагностичного критерію. Технологія нормування тестових результатів.
5. Соціально-психологічний і соціокультурний нормативи. Стандартні вимоги до надійності і валідності тесту.
6. Організація і проведення тестування.

Тема: Розвивальна (проблемно-ситуативна) психодіагностика.

Мета: Осмислення принципів наукового проектування проблемно-ситуативних тестів

Питання для обговорення:

1. Психологічна грамотність соціального працівника та її ознаки.
2. Практична психологія як сфера вітакультурного збагачення соціальних взаємостосунків.
3. Застосування розвивально-діагностичної методики у системах фундаментального, просвітницького та лонгітюдного соціально-психологічного експериментів.

6. Самостійна робота студента

Самостійна робота виконується студентами у формі реферату, а також аналізу та інтерпретації тестових завдань та результатів ділових ігор, що стосуються курсу. Для цього розроблено низку тестів, ігор, тренінгів, практикумів.

Метою даного завдання є ознайомлення з основними складовими створення психодуховного портрету особистості з урахуванням провідних показників, що визначаються за допомогою психодіагностичних тестів, анкет, опитувальників та методик і формування комплексного психологічного діагнозу людини як суб'єкта, особистості та індивідуальності на основі попередньо сформульованих висновків за кожною із виконаних діагностичних методик.

Завдання: побудуйте власний психодіагностичний профіль особистості обсягом 3-5 сторінок з урахуванням взаємовпливу різних показників за кожною із методик по даних нижче.

Перелік методик для створення психодіагностичного портрету особистості

1. Тест загальних здібностей (100задач), адаптація А.В.Фурмана.
2. Тест-опитувальник Г. Айзенка, його теоретична концепція, процедура, кількісний і якісний аналіз результатів обстеження.
3. Тест загальних здібностей (100задач), адаптація А.В.Фурмана.
4. Проективна методика «Пізнай свій характер», адаптація А.В.Фурмана, її наукова концепція, процедура та якісна інтерпретація результатів.
5. Тест-опитувальник особистісної адаптованості А.В. Фурмана, його теоретико-методологічні засади, процедура, кількісна обробка результатів та інтерпретація даних.
6. Методика «Потреба в досягненні», її концептуальні засади, процедура, кількісні підрахунки та якісний психологічний аналіз одержаних даних.
7. Прямі методи психодіагностики потребо-мотиваційної сфери особистості.
8. Шкала реактивної (ситуативної) та особистісної тривожності Ч.Д. Спілберга -Ю.Л. Ханіна, її теоретична концепція, процедура, кількісний і якісний аналіз результатів.
9. Диференціальні шкали емоцій К.Ізарда та їх психодіагностичні можливості.
10. Соціометричний тест Дж.Морено та його модифікації.
11. Опитувальник акцентуацій особистості Леонгарда-Шмішека, його сутність, процедура, кількісна і якісна обробка результатів, побудова профілю акцентуованої особистості.
12. Тест вольових рис особистості, адаптація А.В. Фурмана, його інструкція, шкали психодіагностичного вимірювання.
13. Методика мотивів і мотивації Мільмана.
14. Шкала протистояння людини життєвим труднощам, її формат, кількісна і якісна обробка результатів.
15. Діагностика невербальної креативності за тестом П.Торренса «Завершення картинок»: умови проведення, інструкція, обробка результатів тестування.
16. Опитувальник особистісної орієнтації Е.Шострома, процедура проведення та кількісний і якісний аналіз результатів, побудова профілю самоактуалізації особистості.

7. Тренінг з дисципліни «Психодіагностика»

ТРЕНІНГ «ЯК НАВЧИТИСЯ РОЗБИРАТИСЯ В ЛЮДЯХ»

Мета тренінгу: навчитись без використання будь-яких психологічних тестів отримувати важливу інформацію про якості і особливості партнера по спілкуванню і взаємодії

Структура тренінгу

Частина тренінгу	Завдання тренінгу	Вправи
Вступна	Створити сприятливий психологічний простір. Засвоїти правила роботи групи. Налаштування Зворотнього зв'язку “студент-група” і “група-студент”.	Знайомство. Правила. Розминка. Очікування. Вправи На рефлексію.
Основна	Оцінка рівня поінформованості щодо проблеми. Надання інформації. Засвоєння знань. Формування умінь, навичок. Підведення підсумків щодо змісту роботи.	Інтерактивні техніки. Вправи на оцінку групових процесів, стану групи.
Заклучна	Підведення підсумків щодо процесу роботи. Оцінка отриманого досвіду. Релаксація і Процедура завершення тренінгу	Вправи на рефлексію та Відновлення сил учасників. Прощання.

Завдання: на основі здобутих під час тренінгу навичок, а також опрацьованих психодіагностичних методик, підготувати реферат або доповідь обсягом 10-15 сторінок з обґрунтуванням переваг та недоліків візуальної психодіагностики.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Психодіагностика” використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів СРС;
- екзамен.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “Психодіагностика” визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10 %	10 %	10 %	10 %	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
Оцінюється як середнє арифметичне з оцінок, отриманих по 6 темах	Підсумкова модульна контрольна робота по 1-6 темах Теоретичні питання (2 питання по макс 25 балів) Тестові завдання (5 тестів по 5 бали за тест) – макс. 25 балів Практичне завдання 1 – макс. 25 балів	Оцінюється як середнє арифметичне з оцінок, отриманих по 5 темах	Підсумкова модульна контрольна робота по 6 -12 темах Теоретичні питання (2 питання по макс 25 балів) Тестові завдання (5 тестів по 5 бали за тест) – макс. 25 балів Практичне завдання 1 – макс. 25 балів	Оцінюється як сукупність питомої ваги обраної тематики заняття: -80% - підготовка тренінгового заняття; -20% - проведення тренінгу	Сукупність питомої ваги кожної складової: -80% - підготовка презентації; -20% - захист презентації	Теоретичне питання – макс 20 балів Тестові завдання (10 тестів по 3 бали за тест) – макс. 30 балів Практичне завдання 1 – макс. 25 балів Практичне завдання 2 – макс. 25 балів

Поточне опитування під час заняття:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 балів – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Модульна робота – вид контролю, при якому засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Модульна робота складається із:

тестів: 5 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 5 балів, що в підсумку дає максимально 25 балів;

5 балів – за тест надано правильну відповідь.

практичного завдання: 1 завдання, за розв’язання якого студент може отримати від 0 до 25 балів;

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання і інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

5–14 балів – у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, допускає несуттєві неточності та фрагментарно (без аргументації) інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

1–4 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно розв'язує практичне завдання, допускає суттєві неточності, поверхнево його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань.

теоретичних питань: 2 теоретичних питання, за відповідь на кожне питання, студент може отримати від 0 до 25 балів, що в підсумку дає максимально 50 балів

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–14 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Тренінг:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

1–59 – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях під час проведення тренінгу.

Самостійна робота:

90–100 балів – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент належно виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–74 балів – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

1–59 балів – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

Екзамен – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Екзаменаційний білет складається із:

тестів: 10 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 3 бали, що в підсумку дає максимально 30 балів;

3 бали – за тест надано правильну відповідь.

практичних завдань: 2 завдання, за розв'язання яких студент може отримати від 0 до 25 балів, що в підсумку дає максимально 50 балів;

34–50 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує задачі

та інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

17–33 балів – у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує задачі, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, допускає несуттєві неточності та фрагментарно (без аргументації) інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

1–16 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно розв'язує задачі, допускає суттєві неточності, поверхнево його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань.

теоретичного питання: 1 теоретичне питання, за відповідь на яке студент може отримати від 0 до 20 балів.

10–20 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–9 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Шкала оцінювання:

Зашкалою університету	Занаціональною шкалою	Зашкалою ECTS
90-100	відмінно	A(відмінно)
85-89	добре	B(дуже добре)
75-84		C(добре)
65-74	задовільно	D(задовільно)
60-64		E(достатньо)
35-59	незадовільно	FX(незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F(незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. Інструменти, обладнання, програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1.	Програмне забезпечення: Microsoft PowerPoint, Windows Live Movie Maker, AIMP, Moodle, Zoom	1-12
2.	Технічне забезпечення: ноутбук, проектор	1-12

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Іванюта О.В., Яницька О.Ю. Енциклопедія психологічних тестів: навч. посібник. Київ, 2021. 296 с
2. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції: навч. посіб. 2-ге вид., перер., доп.. Суми : Університетська книга, 2020. 304 с.
3. Матюхнюк Л.О., Шпортун О.М. Основи психологічної діагностики: навч.-метод. посіб. Вінниця : ФОП Рогальська І.О. 2020. 171 с.
4. Прикладна психодіагностика в Національній гвардії України: метод. посіб. / Колесніченко О.С. та ін.; за заг. ред. проф. І.І. Приходька. Харків: НАНГУ, 2020. 388 с.
5. Психодіагностика: навч. посіб. для студ. ВНЗ/за заг. ред. М.С. Корольчука Київ. 2020, 400 с.
6. Психодіагностична компетентність соціального працівника: монографія / Анатолій Васильович Фурман, Анна Володимирівна Дубно. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 102 с.
7. Фурман А.В. Теоретична модель емпатійної взаємодії психолога з клієнтом. *Психологія і особистість*. 2022. №2. С.9-40.

8. Фурман А.В. Теоретична модель особистісного прийняття людини людиною. *Психологія і суспільство*. 2020. №1. С.56-77.
9. Фурман А.В. Методологічна оптика як інструмент мислевчинення. *Психологія і суспільство*. 2022. № 2. С. 6-38.
10. Фурман А. В., Наджога Р. Сутнісні визначення і методологічні ресурси соціальної діагностики як системи експериментування. *Вітакультурний млин*. 2021. Модуль 22. С.39- 74.
11. Фурман А.В., Яськів П. Об'єкт, предмет, напрямки, методи і засоби соціальної діагностики. *Вітакультурна методологія: антологія. До 25- ти річчя наукової школи професора А.В.Фурмана*: колективна монографія. Тернопіль:ТНЕУ, 2019.С.634-643.
12. American Psychological Association. Publication Manual of the American Psychological Association. American Psychological Association; Seventh Edition, 2019, 428 p.
13. Butcher J.N. MMPI-2 (Minnesota Multiphasic Personality Inventory-2): Manual for administration and scoring (2nd ed). Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2019. 200p.
14. Furman A.V. and other Psychophysiological Factors of Successful Mastering of a Foreign Language by Students International Journal of scientific & Technology Research. Volume 9, Issue 03, March 2020.
15. Furman A.V. and other Intelligence, Creativity, Psychological and Personal Qualities of Employees as Factors of Real Achievements International Journal of Management (IJM). Volume 11, Issue 4, April 2020. P. 316-325.